

Nr 11.

Ankom till riksdagens kansli den 16 mars 1945 kl. 2 em.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare anslag till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område för budgetåret 1944/45.

(1:a avd.)

I en till riksdagen den 16 februari 1945 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 104, har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att till Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1944/45 under nionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 7 000 000 kronor.

Till Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område har för innevarande budgetår å riksstaten under nionde huvudtiteln anvisats ett reservationsanslag av 118 000 000 kronor. Enligt de grunder, som fastställts för prissättningen på jordbrukets produkter under regleringsåret 1944/45, skulle den kalkyl över jordbrukets inkomster och kostnader under sagda regleringsår, som upprättats i mars 1944 och omräknats i augusti 1944 på basis av då rådande förhållanden, göras till föremål för en ytterligare omräkning i januari 1945. Statens livsmedelskommission skulle äga vidtaga de justeringar av priserna å jordbrukets produkter och förnödenheter, som kunde befinnas erforderliga för att utjämna ett vid sistnämnda omräkning framkommande kalkylmässigt inkomstunderskott eller inkomstöverskott.

I skrivelse den 16 februari 1945 har *statens livsmedelskommission* hemställt, att ett belopp av 7 000 000 kronor måtte anvisas för täckande av ett under regleringsåret 1944/45 beräknat inkomstunderskott för jordbruket.

Vidare torde i detta sammanhang böra meddelas, att statens livsmedelskommission i skrivelse den 25 januari 1945 anfört, att den omräkning av kalkylen över jordbrukets inkomster och kostnader under regleringsåret 1944/45, som avsetts skola ske i januari, ägt rum. Denna omräkning hade granskats inom 1942 års jordbrukskommitté ävensom inom kommissionen och dess råd. Kommissionen hade för sin del funnit sig kunna godtaga, att ett kalkylmässigt inkomstunderskott av 7 100 000 kronor beräknades föreligga, för vilket jordbruket enligt Kungl. Maj:ts tidigare fattade och av riksdagen godkända principbeslut i prisfrågorna borde erhålla täckning.

Livsmedelskommissionen har upplyst, att majoriteten av de ledamöter i kommissionens råd som yttrat sig i förevarande spörsmål ifrågasatt, om man borde vidtaga någon justering av priserna. Om någon sådan justering icke gjordes nu, syntes det dock med hänsyn till innehållet av Kungl. Maj:ts beslut rörande prissättningen under innevarande regleringsår sannolikt icke kunna undvikas, att en ny omräkning av kalkylen måste företagas i vår och att man då gjorde den justering av priserna å jordbrukets produkter och förnödenheter, som kunde föränledas av resultatet av omräkningen. Enligt kommissionens uppfattning vore det emellertid av flera skäl angeläget, att man om möjligt undveke en omräkning av kalkylen i vår. Ett av dessa skäl vore, att man då ej hade mycket större möjligheter än nu att bedöma, hur stora inkomsterna komme att bliva för regleringsåret i dess helhet. Detta berodde främst därpå att inkomsten av den ojämförligt viktigaste inkomstkällan, nämligen mjölken, vore i mycket hög grad beroende av väderleks- och betesförhållanden under sommaren. Ett annat skäl vore att det, om kalkylen skulle visa över- eller underskott av någon betydighet, skulle bliva svårt att åstadkomma den avsedda inkomstutjämnningen under återstoden av regleringsåret. Eftersom de kvantiteter, som då återstode att saluföra intill regleringsårets slut och å vilka prishöjningarna eller prissänkningarna skulle slås ut, bleve mycket begränsade, komme nämligen prishöjningarna respektive prissänkningarna i dylikt fall att bliva ganska stora. Härigenom skulle alltså uppstå betydande temporära rubbningar i prisförhållandena, vilket uppenbarligen lätt kunde få ogynnsamma återverkningar. Med hänsyn till vad som sålunda anförts om olägenheterna av att uppskjuta ett definitivt avgörande i prisfrågorna för innevarande regleringsår hade livsmedelskommissionen för sin del i anslutning till sin tidigare, av statsmakterna godkända uppfattning funnit sig böra förorda, att jordbruket nu bereddes kompensation för ett beräknat inkomstunderskott av omkring 7 100 000 kronor. Samtidigt härmed borde emellertid enligt kommissionens uppfattning bestämmas, att den nu verkställda omräkningen skulle anses definitiv så att någon ytterligare omräkning med därav eventuellt följande ytterligare justering av jordbrukspriserna ej skulle företagas under återstoden av innevarande regleringsår.

I fråga om det sätt, på vilket utjämnningen av inkomstunderskottet borde ske, har livsmedelskommissionen framhållit, att en sänkning av priserna på statssubventionerade jordbruksförnödenheter nu knappast syntes kunna komma i fråga. Jordbrukarna hade nämligen i stor utsträckning redan inköpt hela eller större delen av de kvantiteter av dessa förnödenheter, som tilldelats dem för innevarande regleringsår. En ökad dylik subventionering, vilken för jordbrukarna skulle taga sig uttryck i en prissänkning, skulle därför endast komma vissa jordbrukare till godo.

För åstadkommande av den erforderliga inkomstutjämnningen har livsmedelskommissionen ansett följande åtgärder böra vidtagas.

1) Höjning av områdestilläggen å köttvaror i underskottsområdena eller, alternativt, utbetalande i vissa fall av fraktbidrag av allmänna medel vid transport av köttvaror från överskotts- till underskottsområdena.

- 2) Höjningar av producentpriserna å köttvaror.
- 3) Utbetalande av omkring 3 500 000 kronor såsom ytterligare lokala differentieringsbidrag för mjölk till mjölkproducenter.

Beträffande den ifrågasatta justeringen av områdestilläggen för köttvaror har livsmedelskommissionen yttrat.

Sedan åtskillig tid tillbaka har det anmärkts, att nämnda områdestillägg äro för små för att täcka kostnaderna för transport av köttvaror från överskotts- till underskottsområdena, samt framställts anspråk på höjning av dessa tillägg. Bland annat har dylikt anspråk framställts av Sveriges grossistförbund. Grossistförbundets framställning har av kommissionen remitterats till Sveriges slakteriförbund, vilket även i sitt yttrande tillstyrkt en justering av områdestilläggen. I nuvarande läge synes det också livsmedelskommissionen mycket angeläget att bättre sörja för tillförseeln av slaktprodukter till underskottsområdena. Höjningen synes snarast böra komma till stånd. Höjningen har beräknats för återstående del av regleringsåret motsvara en inkomstökning för jordbruket av omkring 1 500 000 kronor.

Livsmedelskommissionen har beräknat, att en höjning av nötköttpriset kan giva jordbruket en merinkomst av omkring 2 100 000 kronor. Därest det icke skulle anses önskvärt, att höjningen genomfördes i detaljhandeln, har livsmedelskommissionen förordat, att prishöjningen finge utgå i form av kontanta pristillägg till slakteritillståndsinnehavarna. Enligt gjorda undersökningar vore denna väg enligt vad kommissionen uttalat tekniskt framkomlig.

Det lämpligaste sättet att täcka återstoden av inkomstunderskottet har livsmedelskommissionen funnit vara att bereda jordbrukarna i vissa delar av landet ökad inkomst av sin mjölkförsäljning. Härvid borde man enligt vad kommissionen framhållit söka bereda denna inkomstökning åt jordbrukarna i de delar av landet, som haft det proportionsvis sämsta skördeutfallet. Då det icke nu torde böra komma i fråga att höja mjölkpriset vid försäljning till konsumenter, kunde emellertid en dylik inkomstökning beredas jordbrukarna endast därigenom att statsmakterna ställde medel till förfogande för ändamålet. Detta syntes lämpligen kunna ske på så sätt, att ett belopp, motsvarande återstoden av inkomstunderskottet, eller 3 500 000 kronor, ställdes till livsmedelskommissionens förfogande för att utbetalas i form av differentieringstillägg till mjölkproducenter i nyssnämnda delar av landet.

Mot livsmedelskommissionens sålunda angivna ståndpunkt har *reservation* anmälts av ledamoten av riksdagens andra kammare fru Oliva Nordgren och ledamoten av riksdagens första kammare direktören H. Johansson. Dessa ha motsatt sig att utjämna en del av inkomstunderskottet genom höjning av producentpriset å nötkött och genom ändring av områdestilläggen för köttvaror men däremot biträtt tanken på utbetalande av statliga bidrag till frakter vid leveranser av köttvaror från överskottsområdena till underskottsområdena.

Härutöver har fru Nordgren i första hand förordat att det beräknade inkomstunderskottet skulle utjämnas dels genom ett direkt producentbidrag å fläsk och dels genom ett differentieringstillägg å mjölk, med exempelvis omkring 2 000 000 kronor i producentbidrag å fläsk och återstoden å mjölken.

Skulle utjämning genom producentbidrag å fläsk ej anses vara en framkomlig väg, har fru Nordgren i andra hand föreslagit en höjning av producentpriset å fläsk med 6 å 7 öre per kilogram, vilket för återstående delen av regleringsåret beräknats medföra en inkomstökning av omkring 2 300 000 kronor, samt att återstående del av inkomstunderskottet täcktes genom utbetalande av differentieringstillägg å mjölk.

Direktören Johansson har framhållit, att en höjning av producentpriset å fläsk med 6 å 7 öre per kilogram, om möjligt i form av statliga subventioner till slakteritillståndsinnehavarna, i första hand borde komma i fråga. Det inkomstunderskott, som därefter kunde återstå, borde utjämnas genom utbetalande av ytterligare differentieringstillägg för mjölk till jordbrukarna i de områden, som fått den proportionsvis sämsta skörden.

Livsmedelskommissionen har meddelat, att kommissionen i ärendet samrätt med *statens priskontrollnämnd*, som emellertid avstyrkt att jordbruket nu skulle beredas någon inkomstökning. Enligt nämndens mening vore det mycket tveksamt, om ett underskott komme att föreligga för produktionsåret 1944/45, när en slutredovisning en gång skedde. Det hade syntts nämnden lika sannolikt, att ett mindre överskott komme att föreligga. Erfarenheterna från tidigare beräkningar pekade också närmast i den riktningen, att man vid prognoserna tenderade att underskatta inkomstutvecklingen. Nämnden hade funnit, att de justeringar av den i augusti 1944 upprättade preliminära inkomst- och kostnadskalkylen för år 1944/45 som företagits icke gäve anledning till förändringar i gällande priser på jordbruksprodukter eller i de olika regleringsåtgärder, som påverkade jordbrukets inkomster och kostnader. Någon omräkning av kalkylerna med därav föranledd förnyad prövning av priserna borde enligt nämndens mening icke behöva ske senare under löpande produktionsår. Eventuellt uppstående över- eller underskott syntes knappast komma att bliva av den storleksordning, att det behövde föranleda en omprövning av prissättningen. Priskontrollnämnden hade med anledning av de förslag till höjning av priserna på kött och fläsk, som diskuterats inom livsmedelskommissionen och dess råd, framhållit, att en sådan prishöjning skulle vara mycket ovälkommen ur allmän prispolitisk synpunkt. Den pris- och lönepolitiska situationen vore, såsom icke minst torde framgå av läget på arbetsmarknaden, mycket oroande. En prishöjning på livsmedelsområdet skulle, även om den till sitt totalbelopp icke framstode som särskilt betydande, innebära ett ytterligare orosmoment. Nämnden hade därför även från denna utgångspunkt bestämt avstyrkt varje förslag till höjning av priserna på jordbruksprodukter.

I anledning av att livsmedelskommissionen, som med skrivelse den 9 februari 1945 överlämnat förslag till statliga bidrag till frakter m. m. vid leverans av köttvaror från överskottsområden till underskottsområden, hemställt om bemyndigande att för utbetalande av dylika bidrag tills vidare under återstoden av regleringsåret 1944/45 disponera ett belopp av högst 100 000 kronor för månad av de medel, som stode till kommissionens

förfogande för att upprätthålla jordbruksregleringen, har Kungl. Maj:t förut denna dag lämnat det sålunda begärda bemyndigandet.

I sin skrivelse den 16 februari 1945 har statens livsmedelskommission anført, att kommissionen med hänsyn till det prispolitiska läget funnit sig böra räkna med att någon höjning ej för närvarande kunde ske av områdestilläggen å köttvaror ävensom att höjningen av producentpriserna tills vidare kunde antagas vara möjlig att genomföra i huvudsak endast i form av pristillägg av allmänna medel.

Merinkomsten för jordbruket genom de av livsmedelskommissionen föreslagna bidragen till frakter etc. vid leverans av köttvaror från överskottsområden till underskottsområden har av kommissionen beräknats till högst 100 000 kronor i månaden eller för återstoden av regleringsåret till högst 600 000 kronor. Om jordbruket totalt skulle erhålla en merinkomst av omkring 7 000 000 kronor, har kommissionen funnit att jordbruket genom höjning av producentpriserna å köttvaror borde tillföras en merinkomst av omkring 3 000 000 kronor.

Beträffande höjningen av de lokala differentieringsbidragen för mjölk har livsmedelskommissionen anført.

Kommissionen vill erinra, att kommissionen i skrivelse den 31 mars 1944 med hemställan om anslag till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område under budgetåret 1944/45 föreslog, att ett belopp av 9 000 000 kronor skulle ställas till förfogande för utbetalande av dylika bidrag. Kungl. Maj:t upptog detta förslag i sin proposition angående prisreglerande åtgärder på jordbrukets område under sagda budgetår. I samband med att riksdagen företog vissa ändringar i av Kungl. Maj:t föreslagna bestämmelser om producentbidrag under regleringsåret 1944/45, vilka ändringar beräknas medföra en merkostnad av omkring 5 000 000 kronor, uttalade riksdagen emellertid, att denna merkostnad i första hand borde täckas av de medel, som i propositionen beräknats för lokala differentieringsbidrag. Detta innebar, att de belopp, som i första hand skulle stå till förfogande för utbetalande av lokala differentieringsbidrag, av riksdagen nedsattes till 4 000 000 kronor mot av Kungl. Maj:t föreslagna 9 000 000 kronor. Riksdagen uttalade härjämte att, i den mån genom uppkommen missväxt mera betydande anspråk skulle framträda på erhållande av medel till utbetalande av lokala differentieringsbidrag, härför erforderliga medel, utöver de för ändamålet reserverade, syntes kunna erhållas genom en mindre jämkning i grunderna för mjölkpristilläggen.

I överensstämmelse med riksdagens beslut medgav Kungl. Maj:t genom beslut den 25 augusti 1944 livsmedelskommissionen att av de medel, som anvisats för uppehållande av jordbruksregleringen under regleringsåret 1944/45, använda högst 4 000 000 kronor för utbetalande av lokala differentieringsbidrag för mjölk till jordbrukarna i de områden, som under sommaren 1944 svårast lidit av ogynnsamma väderleksförhållanden.

Skördeutfallet särskilt i fråga om potatis och fodersäd har år 1944 blivit så ojämnt, att behovet av medel till utbetalande av lokala differentieringsbidrag blivit betydligt större än man kunde förutse under sommaren 1944. Då livsmedelskommissionen icke haft andra medel för utbetalande av sådana bidrag än förenämnda belopp av 4 000 000 kronor, har kommissionen emellertid endast i begränsad omfattning kunnat tillmötesgå anspråken på differentieringsbidrag. Hela detta belopp än nu disponerat för sagda ändamål.

Genom den åtgärd, som riksdagen anvisat för att tillgodose ett eventuellt uppkommande behov av ytterligare differentieringsbidrag, nämligen en mindre sänkning av mjölkpristillägget, kan man visserligen för sagda ändamål lösgöra vissa belopp av de medel, som i övrigt anslagits för prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. En dylik jämkning medför emellertid ej någon ökning av jordbrukets totala inkomster och bidrager därför ej till att utjämna det nu föreliggande inkomstunderskottet. Det synes emellertid lämpligt, att man, om nu jordbruket skall tillföras ytterligare medel för att utjämna nyssnämnda inkomstunderskott, härvid bland annat väljer den vägen, att man, utan att ändra grunderna för mjölkpristilläggen, höjer det belopp, som får disponeras för lokala differentieringsbidrag.

Slutligen har livsmedelskommissionen framhållit att, om framställningen rörande fraktbidrag vid transport av köttvaror till underskottsområdena bifölles, det vore angeläget att kostnaden för fraktbidragen ej slutligt skulle stanna å reservationsanslaget till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område för budgetåret 1944/45. Enligt beräkningar inom kommissionen torde nämligen det av riksdagen under nämnda anslag anvisade beloppet helt komma att åtgå för att bestrida kostnaderna för de redan nu vidtagna regleringsåtgärderna.

Fru Nordgren och direktören Johansson ha anmält *avvikande mening* angående det av livsmedelskommissionen föreslagna sättet för inkomstunderskottets täckande och därvid hänvisat till den uppfattning, varåt de givit uttryck genom sina reservationer till kommissionens beslut den 25 januari 1945 ävensom genom sitt biträdande av kommissionens beslut den 9 februari 1945.

Departementschefen har i ärendet anfört följande:

»Såsom framgår av det anförda har i enlighet med de grunder som fastställts för prissättningen på jordbrukets produkter under regleringsåret 1944/45 en omräkning i januari skett av den kalkyl över jordbrukets inkomster och kostnader under nämnda regleringsår, som upprättats i mars 1944 och omräknats i augusti samma år. Omräkningen utvisar ett kalkylmässigt inkomstunderskott för jordbruket å 7 100 000 kronor. I likhet med livsmedelskommissionen anser jag, att jordbruket i enlighet med tidigare fattade och av riksdagen godkända principbeslut rörande prisregleringen för löpande regleringsår bör erhålla täckning för detta underskott. I nuvarande läge synes på sätt livsmedelskommissionen anfört inkomstunderskottet i den mån så finnes erforderligt böra täckas av statsmedel. Då det av riksdagen till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område för innevarande budgetår anvisade reservationsanslaget beräknas helt komma att åtgå för att bestrida kostnaderna för de redan nu vidtagna regleringsåtgärderna, torde i anslutning till vad kommissionen föreslagit för ändamålet anvisas ett belopp av 7 000 000 kronor. Beloppet torde böra äskas av riksdagen i form av ett särskilt reservationsanslag under nionde huvudtiteln å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1944/45. Någon ytterligare omräkning av kalkylen över jordbrukets inkomster och kostnader för innevarande regleringsår synes icke böra äga rum.

Därest riksdagen biträder vad jag sålunda förordat, torde i sinom tid för genomförande av den avsedda inkomstutjämningen erforderliga beslut få meddelas i anledning av livsmedelskommissionens förslag i ämnet.»

Utskottet.

Kungl. Maj:ts förevarande proposition biträdes av utskottet, som beträffande den avsedda inkomstutjämnings genomförande vill framhålla, att närmare övervägande synes böra ske huruvida ej en betydande del av inkomstutjämnings skäligen kan lämnas till fläskproduktionen samt till ytterligare lokala differentieringsbidrag för mjölk till jordbrukarna i de områden som fått den förhållandevis sämsta skörden.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må till *Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1944/45 under nionde huvudtiteln anvisa ett *reservationsanslag* av 7 000 000 kronor.

Stockholm den 16 mars 1945.

På jordbruksutskottets vägnar:

L. TJÄLLGREN.

Vid detta ärendes slutbehandling hava närvarit

från första kammaren: herrar *Tjällgren, Alfred Andersson, Jacob Hansson*, friherre *Beck-Friis, Näslund, Nils Olsson, Bondeson* och *Jonsson* samt

från andra kammaren: herrar *Andersson i Löbbo, Liedberg, Andersson i Tungelsta, Gustafson i Vimmerby, Ericsson i Sörsjön, Carlström, Jacobson i Vilhelmina* och *Jonsson i Järvsand*.

Reservation:

av herrar *Tjällgren*, friherre *Beck-Friis, Nils Olsson, Bondeson, Liedberg* och *Gustafson* i Vimmerby, vilka ansett att utskottets yttrande bort ha följande lydelse:

»Utskottet biträder Kungl. Maj:ts förevarande proposition och hemställer i enlighet härmed,

att riksdagen må till *Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1944/45 under nionde huvudtiteln anvisa ett *reservationsanslag* av 7 000 000 kronor.»